

már idejüket is múlták. A törvényeket évtizedekre akarják alkotni s közben a legnagyobb elégedetlenség és a legnagyobb anarchia közepette folyik a munka.

Nem csoda ily körülmények közt, ha a nagyközönség nem tudja, hogy kit nevezhet építészmérnöknek, építésznek, építőművészeknek, műépítésznek, műépítőnek, építőmesternek, belsőépítésznek, kőművesmesternek, pallérnak, kőművesnek, építési vállalkozónak stb. Az is, hogy ennyi fajta elnevezés van forgalomban, e pálya munkaköreinek rendezetlenségére vall. Az első 5 cím ugyanazt jelenti, mint a legelső, a nemrég behozott egységes építészmérnöki cím. Hogy mégis használják még ma is e legkülönbözőbb elnevezéseket, oka részben a jogosultak különködése, részben a kontárok megtévesztő próbálkozása a laikusok félrevezetésére és arra, hogy kikerüljék a Mérnöki Kamara címbitorlási feljelentését. A közönség általában még a régi építész és építőmesteri címeket ismeri csak, de a kettőt egyenlőnek tartva, erősen összekeverve használja. Nem tud arról, hogy vannak tervező építészek s vannak a végrehajtással, kivitelezéssel foglalkozó építő- és kőművesmesterek. Az építészt is iparosnak tartják, aki tervez, épít, elszámol stb. A szellemi munkát ma még annyira lefoglalva tartja magának a jogászai és bölcsészeti kar, hogy ez, sajnos, a köztudatban is él. Nem is oly rég fejtegette előttem egyik egyetemi tanárunk, hogy tudománynak csak a jogászai és a bölcsészet számít, a többi csak mesterség. (Az orvosi és mérnöki foglalkozások is.)

Téves az építőmesteri és a kőművesmesteri kar küzdelme is a tervezés és a végrehajtás szétválasztása ellen. A műszaktudományok fejlődése, a gazdasági viszonyok változása, a mai élet küzdelmei feltartóztatlanul megkövetelik a specializálódást. Amennyire természetes, hogy a belgyógyász jobban fogja kezelni belső bajainkat az általános orvosnál, épp úgy jobb és szebb tervet fog készíteni az, aki csak tervez és nem foglalja le idejét a végrehajtás anyagi gondja stb. Nem szabad ezért haragudni, a feltartóztatlan fejlődést megállítani nem lehet, hanem a problémáknak éppen elébe kell vágni s egyengetni a helyes megoldáshoz vezető utat. Annak az építőmérnöknek, kivitelezőnek, aki eddig tervezett is, több ideje marad a munkák megszerzésére, a végrehajtás racionalizálására és így esetleg, ha arra rátermett, nagyobb eredményeket is érhet el, mint ma. Eddig teljesített munkájuknak egyébként is arról a részéről mondanának le, amit legtöbbször külön fel sem számolnak az építőknek, ellenben megmarad munkájuk jövedelmezőbb része — az építés. Az 1932. év első felében Budapesten kiadott építési engedélyeknél a tervezőknek csak 20%-a volt építészmérnök, ami oly kis szám, hogy ezt ma, mikor körülöttünk minden rohamlépésben fejlődik, csak igen helytelen és hátrányos állapotnak minősíthetjük. Nem közömbös ez nemzetgazdasági szempontból sem. A nemzetnek érdeke, hogy minden termelő munka minél tökéletesebbet, minél értékesebbet alkosson. Az pedig már vitán felül áll, hogy az az épület jobb és értékesebb lesz, melyet valamely specialista tervező-építész tervez és ellenőriz és a specialista építőmester épít meg, ha mindkettő tisztességes alapon teljesíti hivatását. Mindenesetre ehhez szükséges, hogy a tervező-építész komolyan készítse el előzetes kalkulációit, ne számoljon lehetetlen léghőméter-árakkal s azután ne maradjon szegényben építettőjével szemben silány kivitt írvá elő és megbízhatatlan, de olcsó vállalkozót bízván meg a végrehajtással. Az építés lebonyolítását illetően pedig kell, hogy elvégzője szakember legyen s ne minden műszaki képesítés híján lévő építési vállalkozó — mert az e címet használók javarészenek előtanulmány szempontjából semmi köze az építőiparhoz. Ne legyen az a vállalkozók ama csoportjából való, akik csak a számokat nézik, hogy hány pengőt kereshet a szóban forgó munkán, hanem legyen hozzáértő mester, aki el tudja bírálni, hogy felvett alkalmazottja műszaki értelemben helyesen dolgozik-e és aki mindig büszke arra, hogy ezt az épületet ő készítette. Mindezekhez hozzátartozik, hogy az építető belássa azt is, hogy nem ért az építéshez s legyen hajlandó már előre különbséget tenni a jó és rossz munka között s ne csak azután, mikor már átvette épületét. Mivel az építető laikus, vegyen maga mellé a tervező építészmérnökben szakembert, ki helyette műszaki tudásával gondolkodik, mint ahogy egész termé-

zetesnek találja ma már mindenki, hogy peres ügyei védelmére ügyvédet fogad, pedig az építkezések lebonyolítása körül legtöbbször sokkal nagyobb pénzüsszegek helyes felhasználásáról van szó, mint a legnagyobb perekben.

A körönd-környék új beépítése.*)

KENDE FERENC.

Az 1930-ban tartott bruxellesi nemzetközi kongresszus érdekes megállapításokat tett a lakástelepekkel kapcsolatban. Az alacsony (fesz., I. em.) házakból álló lakótelep, korszerű eszközökkel előállítása ellenére olyan költséges, hogy kispénzű ember el nem érheti. Kiadták a jelszót: szaporítani a függőfolyosós, többemeletes házsorokat annál is inkább, mert az egyes családi ház, az alacsony-házias telepek a városok felbomlasztásához vezetnek.

A gazdasági helyzetet lehetetlenné teszi a települési-teréseket oly mértékben, hogy az alacsony és közép magas (10—16 em.) ház feletti elvi harcra, szélesebb alapon, kivételben ítélhessünk. Az építészek közös vágya a nagyobb egységekkel dolgozás lévén, nem csoda, hogy telepítési alkalmakat keresnek. A városépítés új egészséges szempontjait mindenütt komoly kritikái vizsgálódásra, sőt aktív beleszólásra ösztönzi a tervezőt.

1. ábra. A körönd-környék zsúfolt beépítése.

A XIX. század az egész világon egyformán rossz megoldásban adta a telekspekuláció, a kiuzsorázás bérkaszáryait. Nálunk nem rosszabb a helyzet, mint másutt.

Nézzük meg például Budapest egyik jellegzetes pontját, az Andrássy-úti Körönd környékét, a városnak e reprezentáló módon kialakított részét, repülőgépről:

A múlt század építészesztétikai beállítottsága sugárik erről a térről. Egy szép kulissza, mely mögött nap és szellőzésnélküli lakások, piszokgyűjtő zugok bujkálnak, a túlzott szobaméret, a reprezentációs kialakítások ellenére. De nem rosszabb, mint Páris előkelő negyede.

Le Corbusier *Urbanisme* című könyvében városrészeket ítél halálra: új, jobb, egészségesebb Párisért. Szép rendbe, nagy szintézisbe akarja vonni az összes életalakító elemeket. A gyakorlati cél, a klíma, a technika követelése a főelemek. A németek is sokat foglalkoztak ezzel a problémával. Nem a tradíciótszertelet csökkenése, hanem az építész-tudomány növekedése kényszerít mindenkit a hibák felismerésére és a javítás követelésére.

A Körönd házaik létesítésük idején korszerűek voltak, a nyugateurópai építészeti kultúra vonalába estek, tehát a bírálatukra inkább a mai fejlődés és haladás demonstrálására szántuk reá magunkat.

Minden telken önálló udvar (néha kevesebb, mint a terület egytized része), sőt még egy-egy telken belül is belső épületszárnyak tömők el az udvart. A levegő és nap ke-

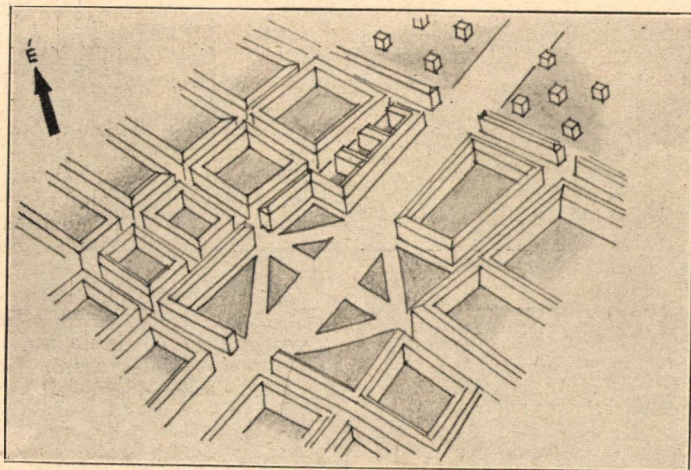
* Részlet a „Hogyan építsünk” kiállításon 1932-ben tartott felolvasásból.

vés. A szomszédhoz csakis egy traktusos részek csatlakoznak átszellőzés nélkül, mert csak egy irányban van ablakuk.

Középkori és egészségtelen. Hát még szabálytalan telken, ívben kanyarodó homlokzatnál milyen hegyesszögű zugok adódnak!

Berlinben is kedves téma volt, ezeknek a demonstrálásra kiválóan alkalmas házcsoportoknak bírálata és a javítás átmeneti lehetőségeinek vitatása. Az építési szabályrendelet 4 oldalra szóló utcák *keretbeépítését* (Randbebauung) írta elő.

Ha pl. a Körönd bérházbarlangjait így kikotornánk, az udvarba lógó épületszárnyakat lebontanánk, akkor sokat javulna a helyzet.

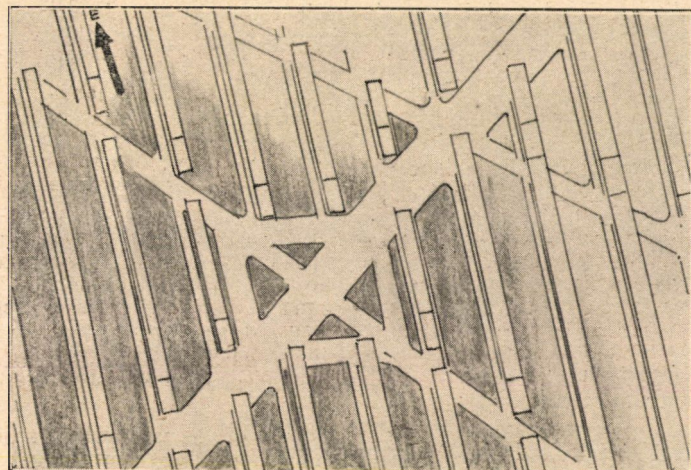
2. ábra. Beépítés belső udvari szárnyrészek elhagyásával.

A közös tágas belsőudvar valóságos park, friss-levegő-rezervior, melybe már érdemesebb ablakot nyitani, mint a poros lármás utcára.

Igen ám, de az ilyen keretbeépítéssel, hosszú északi szárnyak keletkeznek a beépített négyszög két oldalán, azonkívül a saroklakások nehezen oldhatók meg az alaprajzban (sötét hall, gute Stube).

A leghelyesebb rendszer a *sávós beépítés* (Streifenbau), amelynél nincs zárt levegőtér, nincs *nehézsarok*, nincs északi front.

Ennek a beépítési módnak az alapötletét köztudomás szerint az 1908. évi washingtoni tuberkulózis elleni kongresszus szolgáltatta. *Rey* ott enuncia'ta, hogy a városépítés alapja a napfelé irányzásban kell, hogy legyen. Minden lakásnak közvetlen napsugárzást kell kapnia. Az utca irányának, a házsávoknak párhuzamosnak kell lenniük a helioterikus-vonallal, mely Párisban É—D. irány mellett 19°-ra van, nálunk ez 17—18°.

3. ábra. A köröndkörnyék korszerű beépítése 11 em.-es házsávokkal.

Ilyen elrendezés mellett a legrövidebb téli napon az utca mindkét oldalán a házak lábvonala legalább egy óráig napsütést kap. É—D. irányú utca esetében a szemben lévő házsorok térközét 1-nek véve: a házak magassága 1—¼ lehet (Heiligenthal megállapítása).

Ez a mai felfogás szerint leghelyesebb elrendezés, egészséges és szép. A telek kihasználása sem romlott, mert ugyanezen a területen ugyanannyi lakást helyezünk el a kertutcaikká egyesített udvarok magas házaiban.

Hatalmas zöld területek, parkok, gyermekjátszóterek, sportpályák, keletkeznek így, ahová kocsizaj, por, bűz alig ér el.

A házak egymásra árnyékot nem vetnek. Világítás, napozás kitűnő. Az bizonyos, hogy a gazdasági helyiségek számára az északi oldal jó lenne, de az itteni előnyökért megelégszünk a lakás részére hitványabb nyugati oldal felhasználásával is.

Az épületsávok egymásközi térközét a napozás vonala adja meg, mely összefüggést *Franz Krause* dolgozta fel tudományosan először 1929-ben.

A tájolás mellett az utak rendszereinek megállapítása döntő, főút, tehermentesítő út és lakóút, a közlekedési eszközök menetszélessége szerint.

A közforgalmi út csak a végét érinti a házsoroknak (lárma és gázolás, balesetlehetőség csökken). A közforgalmi és lakóutak külön vannak választva, a házsorok 11 emeletesek. Magasságuk 35—35 méter. A park-utcaszélesség 70 méter.

Ez a 11 emelet *Distel* kutatásai szerint az optimális magasság. Az építési-költségek itt alakulnak leggazdaságosabban.

Füst ellen való védekezés tüzelés-technikai megvilágításban.

ROZINEK ARTHUR.*

A devizaválság következtében a külföldi szén és koksiz behozatala csökkent s annak helyét a kályha- és központi fűtési berendezésekben hazai szénfajták foglalták el. A tüzelőszerkezetek azonban nagyrészt nem voltak megfelelők, a hazai gázdús szének helyes kezeléséhez pedig a személyzet nem értett. Az ebből adódó tökéletlen égés és füstképződés tagadhatatlan nagy hátrányokkal járt s a nagyközönség a karacsony körül megjelent sorozatos újságcikkek hatása alatt a *harc a füst ellen* jelszót a hazai szének használatára elleni jelszóval annál is inkább azonosította, mert a fővárosi Közegszegügyi Intézet által 1931—1932 tél folyamán végzett és a *Városi Szemlében* közölt levegőmérések is azt látszottak igazolni, mintha a hazai szénnek a házi tüzelésekben való használata Budapest levegőjét aggasztó mértékben rontaná.

A füst elleni küzdelem nem mai keletű, más világvárosokban is súlyos probléma s éppen ezért újságcikkekben ötlet-szerűen nem tárgyalható.

Budapest levegőjének füstszennyeződése már régen foglalkoztatja az illetékes hatóságokat. A Közegszegügyi Hivatal igazgatója, *Johann* professzor javaslatára 1927-ben szakemberekből álló ankétot hívtak össze, melynek kezdeményezésére *Frischfeld Ede*, *Hubert Ernő* kartársainkból, továbbá *Johann* professzorból alkotott 3 tagú bizottság külföldön tanulmányozta a kérdést és a *Füst elleni küzdelem hazánkban és a külföldön*, 1928. című tanulmányban fektette le a tapasztaltakat. Az ankétnak, illetőleg a tanulmányoknak eredményeképpen a főváros területére érvényes *Füstrendelet* jelent meg, melynek értelmében megszabott határidőn belül minden olyan ipari és központi fűtés tüzelését, mely sötét füstöt termelt, füstemesztő készülékkel kell felszerelni.

Abban az időben főképp az ipari tüzelések estek kifogásolás alá, melyek a tökéletlen égés következtében néha állandóan, néha időszakonként sötét füstfelhővel árasztották el környezetüket. Orvoslást természetesen csak tökéletes tüzelőszerkezet beépítése jelenthetett, mert a füstemesztő készülék tudvalevően csak füstelhígítást jelent. A központi fűtések kázanjai ekkor még túlnyomórészt koksztüzelésre épültek, látható füst ezekből nem jelentkezett. A rendelet, bár a hatásá-

* Előadta a Magyar Mérnök és Építész Egylet Gépészeti, Gyáripari és Elektrotechnikai Szakosztálya 1933 február hó 25-én tartott ülésén.